

5. The state of food agriculture, 2011. Livestock in the balance / Food and agriculture organization of the United Nations / Rome. – 2012. – 198 p. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/wfs/final.pdf>.
6. The state of food insecurity in the world, 2012 / Food and agriculture organization of the United Nations / Rome. – 2013. – 77 p. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/docrep/i0876e00.htm>

УДК: 658;33

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІТЬ ПІДПРИЄМТВА»

Сарахман К.І. – аспірант, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. У наш час у зв'язку зі спадом виробництва майже у всіх галузях народного господарства України політика держави все більше звертається до проблем переходу країни на стійкий розвиток. За економічними показниками Україна, порівняно з іншими країнами СРСР, значно знизилася свій геополітичний і геоекономічний статус і за міжнародними стандартами не відповідає вимогам економічно розвинутої країни. Саме тому в умовах сучасних ринкових відносин одним з пріоритетних напрямів діяльності будь-якого підприємства є підвищення рівня ефективності та забезпечення умов їхнього довгострокового розвитку шляхом забезпечення належного рівня економічної стійкості.

Стан вивчення проблеми. Проблема визначення поняття економічної стійкості підприємства для організацій будь-якої форми власності поки що недостатньо досліджена, тому існує необхідність поглибити вивчення сутності даної категорії як необхідного підґрунтя виживання сучасних підприємств. Проблеми оцінки, прогнозування та забезпечення економічної стійкості сучасних підприємств знаходять відображення в наукових працях таких учених-економістів, як С.Н. Анохін [2], Рошін [3], М.Г. Лапуста [4], І.В. Гончар [5], О.В. Шеврина [6], В.І. О.В. Ареф'єва [10], В.О. Василенко [7], В.В. Гречаний [11], О.Н. Зайцев [8], В.Л. Іванов [9], Н.В. Осокіна [5], О.О. Богданов [12] та ін.

Завдання і методика дослідження. Основна мета дослідження полягає у визначенні сутності та обґрунтуванні змісту поняття «економічна стійкість підприємства» шляхом здійснення критичного огляду наукових підходів до сутності даної категорії.

Результати досліджень. Сьогодні поняття «стійкість» є загальнонауковим. Воно визначає стан, здатність, здібність, характеристику, властивість, адаптивність та рівновагу з обов'язковим використанням сукупності способів, методів та інструментів, що здатні її зберігати, підвищувати та забезпечувати. За визначенням, що подане у Великому економічному словнику, стійкість – це постійність, неохильність до ризику втрат і збитків [1]. Проаналізувавши роботи вищезазначених науковців, пропонуємо виокремити 3 основних підходи до трактування

економічної стійкості підприємства, виходячи з того, які характеристики є для них ключовими у визначенні даного поняття.

Такі автори, як С.Н.Анохін [2], В.І.Рощін [3], М.Г.Лапуста [4], Н.В.Осокіна [5] вважають, що економічна стійкість – це певний стан економічної системи та її складових елементів. Так, Анохін С.Н. визначає економічну стійкість як такий стан рівноваги підприємства, при якому економічні й управлінські рішення мають здатність регулювати основні фактори стійкості його стану: управління, виробництво, фінанси, персонал і стратегії в заданих межах ризику [2]. Згідно з поглядами В.І. Рощіна, економічну стійкість можна розглядати як стан динамічного розвитку об'єкта господарювання, коли соціально-економічні параметри, що його характеризують, при будь-яких коливаннях внутрішнього та зовнішнього оточення зберігають положення економічної рівноваги [3]. За визначенням Лапусти М.Г., економічна стійкість є рівноважним збалансованим станом економічних ресурсів, що забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення стійкого економічного росту в тривалій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх факторів [4]. Н.В. Осокіна підкреслює, що стійкість являє собою такий стан збалансованості внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку системи, що забезпечує послідовне зростання та підвищення якісного рівня її розвитку разом з виявленням та запобіганням негативних наслідків економічної активності в перспективі [5].

О.В. Шеврина [6], В.О.Василенко [7], О.Н.Зайцев [8] та В.Л.Іванов [9] сутність економічної стійкості підприємства бачать у його здатності зберігати свій потенціал, не відхилятися від свого статичного або динамічного стану при будь-яких коливаннях внутрішнього та зовнішнього середовища. Так, О.В. Шеврина в своїй роботі, присвяченій розробці комплексної оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, трактує економічну стійкість як здатність підприємства у відносно тривалій період часу зберігати та нарощувати власний виробничий потенціал з метою збереження та розширення займаного сегменту ринку. Для оцінки рівня економічної стійкості організації автор пропонує систему фінансових коефіцієнтів, що складається з прийнятих раніше в теорії фінансового аналізу показників фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності [6]. Василенко В.О. вважає, що сутність економічної стійкості підприємства полягає в здатності системи зберігати свій працездатний стан з досягнення запланованих результатів при наявності різних впливів [7, с. 79]. Зайцев О.Н. бачить сутність поняття економічної стійкості в здатності ефективного функціонування і стабільного прогресивного розвитку при негативному впливі зовнішнього середовища [8]. Іванов В.Л. визначає дану категорію як здатність економічної системи не відхилятися від свого стану при різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливах за рахунок ефективного формування і використання фінансових, виробничих і організаційних механізмів [9].

Стійкість у теорії організації визначається як здатність системи функціонувати в станах, близьких до рівноваги, в умовах постійного впливу чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характерів. Тут виокремлюється два види стійкості: стійкість першого роду (властивість системи знову повертатися у вихідний стан після виходу зі стану рівноваги) та стійкість другого роду (передбачає після виходу зі стану рівноваги перехід системи на новий рівноважний стан). При цьому стійкість першого роду відповідає статичній рівновазі (рівновазі

застою), стійкість другого роду – динамічній рівновазі, яка обумовлюється статикою явищ і динамікою процесів, що відбуваються в складних соціально-економічних системах.

О.В. Ареф'єва [10], В.В.Гречаний [11], О.О. Богданов [12] стверджують, що економічна стійкість підприємства визначається стійкістю її складових (виробничої, кадрової, маркетингової, інвестиційної, технологічної та соціально-екологічної стійкостей). Так, Ареф'єва, О.В. вважає, що економічна стійкість є сукупністю взаємопов'язаних і взаємообумовлених структурних складових, об'єднаних однією метою, яка передбачає створення, забезпечення та підтримку загального сталого функціонування підприємства [10, с.84]. Гречаний В.В. визначає дане поняття як володіння саморегульованою системою факторів виробничого, фінансового та соціального характеру, здатної незалежно від зовнішніх впливів і внутрішнього стану підприємства, за рахунок взаємної оптимізації внутрішньої структури і внутрішніх зв'язків, забезпечувати стійку фінансову та виробничо-технологічну активність з метою задоволення суспільних і соціальних потреб як колективу даного підприємства, так і суспільства в цілому [11]. Професор О.О. Богданов наводить таку інтерпретацію даного поняття: стійкість підприємства визначається стійкістю елементів, що складають його структуру і формують закон найменшої стійкості, який не може бути однаково застосованим до всіх видів підприємств [12].

Стійкість у теорії організації визначається як знатність системи функціонувати в станах, щонайменше, близьких до рівноваги, в умовах постійного впливу чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характерів. Тут виокремлюється два види стійкості:

- стійкість першого роду (властивість системи знову повертатися у вихідний стан після виходу зі стану рівноваги);
- стійкість другого роду (передбачає після виходу зі стану рівноваги перехід системи на новий рівноважний стан).

При цьому стійкість першого роду відповідає статичній рівновазі (рівновазі застою), стійкість другого роду – динамічній рівновазі, яка обумовлюється статикою явищ і динамікою процесів, що відбуваються в складних соціально-економічних системах.

Огляд економічної літератури свідчить про існування певних підходів до визначення економічної стійкості підприємства, але більшість науковців приходять до спільного трактування основних функціональних складових даної категорії. Економічна стійкість включає такі взаємопов'язані і взаємообумовлені елементи, які в комплексі дозволяють судити про загальну стійкість діяльності підприємства та про його розвиток: фінансова стійкість, виробнича стійкість, кадрова стійкість, маркетингова (ринкова) стійкість, соціально-екологічна стійкість.

Висновки та пропозиції. Економічна стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його господарської діяльності та фінансово-економічного добробуту. Вона характеризує його поточний фінансовий, виробничий, кадровий, маркетинговий, технологічний і соціально-екологічний стан, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал.

Огляд економічної літератури виявив існування певних підходів до визначення економічної стійкості підприємства, яку вчені-економісти розглядають здебільшого через такі характеристики, як:

- стан підприємства, при якому зберігається здатність його ефективного функціонування і стабільного прогресивного розвитку (Н.Анохін, В.І.Рощін, М.Г.Лапуста та Н.В.Осокіна). Як бачимо, ключовим фактором у визначенні категорії економічної стійкості тут вважається саме становище організації в той чи інший проміжок часу або протягом певного періоду. На нашу думку, стабільний стан підприємства не є безпосередньо економічною стійкістю, а виступає її проявом, наслідком розробки і виконання організацією певних завдань. Тобто, основною метою підприємства при розробці основних заходів підвищення економічної стійкості є забезпечення такого стану підприємства, при якому спостерігатиметься його фінансова стабільність та конкурентоспроможність;

- здатність підприємства оптимально використовувати свої можливості та не відхилятися від свого статичного або динамічного стану при будь-яких коливаннях внутрішнього та зовнішнього середовища (О.В. Шеврина, В.О.Василенко, О.Н.Зайцев та В.Л.Іванов). Таке трактування категорії економічної стійкості підприємства охоплює як власний потенціал підприємства, так і вплив на нього чинників зовнішнього середовища, але не враховує всієї складності та комплексності даного поняття, яке складається з певних функціональних складових;

- сукупність взаємопов'язаних структурних складових, об'єднаних однією метою забезпечення та підтримки сталого функціонування підприємства (О.В. Ареф'єва, В.В.Гречаний та О.О. Богданов). Цей підхід, на відміну від попереднього, наголошує на тому, що економічна стійкість є складною категорією, яка складається з конкретних взаємообумовлених складових (фінансової, виробничої, кадрової, інвестиційної, екологічної тощо). Але його прихильники у визначенні і трактуванні даного поняття не враховують вплив на економічну стійкість підприємства факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Проаналізувавши думку вищезазначених авторів, які розглядають категорію економічної стійкості в різних її аспектах, можемо стверджувати про необхідність комплексного підходу до трактування даного поняття. У контексті розробки такого підходу пропонуємо під економічною стійкістю розуміти здатність підприємства ефективно формувати та використовувати власний ресурсний потенціал, зберігати позитивну динаміку основних показників своєї виробничо-господарської діяльності в умовах постійного впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Основною метою підприємства при розробці основних заходів підвищення економічної стійкості є забезпечення такого стану організації, при якому спостерігатиметься її фінансова стабільність та конкурентоспроможність.

Перспектива подальших досліджень полягає у більш поглибленому вивченні основних складових елементів економічної стійкості, які в комплексі дозволяють судити про загальний стан діяльності підприємства, його конкурентоспроможність і можливості розвитку, визначенні сучасних проблем забезпечення економічної стійкості вітчизняних підприємств і перспективних напрямів їх розв'язання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Большой экономический словарь / [под. ред. А. Н. Азраиляна]. — 7-е изд. доп. и перераб. - М.: Институт новой экономики, 2007. - 1472 с.
 2. Анохін С.Н. Методика моделювання економічної стійкості промислових підприємств в сучасних умовах / Анохін С.Н. - Саратов: Сарат.гос.техн.ун-т, 2000. - 40 с.
 3. Рошин В.И. Экономическая устойчивость предприятий и реализация их экономических интересов: Автореф. дис. ...канд.экон.наук: 08.00.01 / Чуваши. Гос. ун-т им. И.Н.Ульянова. – 2000. – 22 с.
 4. Лапуста М.Г. Определение характера финансовой устойчивости предприятия // Финансовый менеджмент. - 2008. - № 8. - С.15-17.
 5. Осокина Н.В., Логачёв В.А. и другие Экономическая устойчивость: теоретические и практические проблемы. – Кемерово.: Кузбассвузиздат. – 2000. – 174 с.
 6. Шеврина Е.В. Оценка экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий: На примере Оренбургской области: Автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 Оренбургский гос. аграрный ун-т. – Оренбург. – 1999. – 22 с.
 7. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством. – К: ЦУЛ, 2003. – 504 с.
 8. Зайцев О.Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов) / Зайцев О.Н. // Автореф. дис. - Хабаровск, 2007. – 23 с.
 9. Иванов В.Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу) / Иванов В.Л. // Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля; - Луганськ, 2005. - 266 с.
 10. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення / Ареф'єва О.В., Городянська Д.М. – Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №8(86). – С. 83-90.
 11. Гречаный В.В. Экономическая устойчивость предприятия и факторы ее стабилизации / Гречаный В.В. // Коммунальное хозяйство городов. – 2000. №26. - С.157-159.
 12. Богданов А. А. Тектология: (Всеобщая организационная наука) : в 2 т. / Богданов А. А. — М: Экономика, 1989. — Т. 1. — 304 с.
 13. Соловйова Н.І. Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств: інтегральна оцінка, інформаційно-експертне забезпечення: Монографія. – Херсон: ХДУ. – 2006. – 196 с.
-